

**Open brief aan alle 15-jarigen (1982)**  
door Awraham Soetendorp (1943)



(1) Ik heb besloten met jullie te spreken over Anne Frank, een meisje dat 15 jaar oud was, toen zij de laatste bladzijde van haar dagboek schreef in het Achterhuis. Aan de ene kant een meisje zoals jullie. Zij schreef op woensdag 14 juni 1944: *“Nu is het lastige van mijn natuur, dat ik van niemand zoveel standjes en zoveel kritiek krijg als van mijzelf. Als moeder daar nog haar portie raadgevingen aan toevoegt, wordt de hoop preken zo onoverkomelijk groot, dat ik van wanhoop om er ooit nog uit te komen brutaal word en ga tegenspreken.”* En dan komt vanzelf het bekende en al zo oude Anne-woord terug: *“Niemand begrijpt me ook!”*

(2) Aan de andere kant is het een jonge vrouw, die oud is voor haar leeftijd en gedachten heeft geformuleerd die tot de beroemdste uit de wereldgeschiedenis zijn gaan horen. Zaterdag 15 juli 1944, toen de bevrijding dichterbij leek te komen nadat de geallieerden een groot offensief tegen de Duitsers hadden ondernomen, droomde Anne deze droom: *“Dit is het moeilijkste in deze tijd: idealen, dromen, mooie verwachtingen komen nog niet bij ons op of ze worden door die gruwelijke werkelijkheid getroffen en zo totaal verwoest. Het is een groot wonder dat ik niet al mijn verwachtingen heb opgegeven want ze lijken absurd en onuitvoerbaar. Toch houd ik ze vast, ondanks alles, omdat ik nog steeds aan de innerlijke goedheid van de mens geloof. Het is me ten enenmale onmogelijk alles op te bouwen op de basis van dood, ellende en verwarring. Ik zie hoe de wereld langzaam steeds meer in een woestijn herschapen wordt. Ik hoor steeds harder de aanrollende donder die ook ons zal doden. Ik voel het leed van miljoenen mensen mee en toch, als ik naar de hemel kijk, denk ik dat alles zich weer ten goede zal wenden, dat ook deze hardheid zal ophouden, dat er weer rust en vrede in de wereldorde zal komen.”*

(3) Wat het spreken over Anne zo moeilijk maakt, is dat ik niet weet of deze woorden nog wat voor jullie betekenen. Jullie weten dat Anne en haar familie zijn verraden. Op 4

augustus 1944 deed de Grüne Polizei een inval in het Achterhuis. Anne werd samen met haar familie op transport gezet naar Polen. In maart 1945 overleed Anne in het concentratiekamp Bergen Belsen, 2 maanden voor de bevrijding van Nederland. Alleen haar vader heeft het er levend afgebracht. Anne behoorde tot de 110.000 joden uit Nederland die in beestenwagens (beestenwagens is niet het juiste woord, dieren zouden beter behandeld zijn) weggevoerd werden naar de concentratiekampen om nooit meer terug te keren. Als jullie vinden dat de Tweede Wereldoorlog gewoon geschiedenis is, zoals de slag bij Nieuwpoort of de Bataafse Republiek, dan zullen Anne's woorden misschien ook vervelend in jullie oren klinken.

(4) Ik hoop dat dat niet zo is, want dat zou gevaarlijk zijn. Waarom gevaarlijk? Omdat geschiedenis niet bestudeerd moet worden als een platenboek uit een ver verleden. Van de geschiedenis moet je leren. Zodat fouten die door grote en kleine mensen begaan zijn niet door ons worden herhaald. De filosoof George Santayana schreef: *“Zij die zich niet het verleden herinneren, zijn veroordeeld het te herhalen.”* En zeker geldt dat voor de Tweede Wereldoorlog. Zes miljoen joden, mannen, vrouwen en kinderen, werden systematisch vermoord in het hart van Europa. Hoe was dat mogelijk?

(5) Toen Hitler in Duitsland aan de macht kwam en zijn plannen voor de vernietiging van joden en anderen bekend maakte, schrokken wel veel mensen, maar deden verder niets. Sommigen dachten: het zal zo'n vaart wel niet lopen. Anderen beschouwden de joden als een vreemd element in de samenleving. *“Ze hadden toch 2000 jaar gelden Jezus vermoord? Ze hadden vreemde gewoonten, ze waren anders en niet te vertrouwen.”* Dit soort gedachten heeft er toe geleid, dat toen het erger begon te worden en aan het eind van de dertiger jaren synagogen werden verbrand, zaken van joden werden geplunderd, de concentratiekampen opengingen, er geen land bereid was de joden als vluchtelingen op te nemen. Wij kunnen dezelfde fout maken. En hoeveel mensen laten wij nu van de honger omkomen omdat ze ver weg zijn, toch niets met ons te maken hebben of anders zijn dan wij? De opmerking *“het zijn geen mensen maar beesten”* – tegen welke groep dan ook gericht – is het begin van een proces dat kan eindigen met verdrijving en moord.



(6) Anne Frank bleef geloven in de innerlijke goedheid van de mens. Dat heeft ook op mij altijd grote indruk gemaakt. Ik ben zelf ondergedoken geweest. Toen ik 3 maanden oud

was, besloten mijn ouders mij over te dragen aan moedige mensen die zouden proberen mij in veiligheid te stellen. De familie Van der Kemp in Velp heeft 2,5 jaar lang voor mij gezorgd. Dat was levensgevaarlijk. Als de Duitsers er achter gekomen waren, was niet alleen ik, maar waren ook mijn pleegouders weggevoerd en gedood. Ik bleef in leven. Ik kon ook weer met mijn ouders herenigd worden.

(7) Soms kijk ik naar de wereld, met zijn onverdraagzaamheid, de honger, de waanzin van oorlog en voel mij zeer gedepriimeerd. Op zulke momenten denk ik aan de woorden van Anne Frank en voel mij beschaamd. Als zij op 15-jarige leeftijd nog zoveel hoop had, hoe durf ik dan te wanhopen? Maar vandaag ben ik bezorgd om de toekomst, omdat ik bezorgd ben om jullie. Ik ben nu in New York waar ik ook veel jongeren heb toegesproken, te vertellen hoe het nu is met de joodse gemeenschap in Nederland, en om een nieuw monument te onthullen ter nagedachtenis aan Anne Frank en allen die gedood zijn.

Wat mij nu zo angstig maakt, is de verveling die van de gezichten straalt. Het is niet zo dat zij zich niet voor mijn verhaal interesseren, maar dat ze daardoor niet werkelijk bewogen zijn. Alles in het leven is al zo uitgestippeld: school, werk, familie, langzaam oud worden, dat er geen spanning overgebleven is. Ik kan dat niet verkroppen. Het leven waar Anne Frank met heel haar ziel naar hunkerde, is de moeite waard om intens geleefd te worden. Wrijf je ogen uit, strek je rug, ga er tegenaan. Je bent 13, 14, 15 jaar oud. Laat je niet beetnemen door de doemdenkers die met grafieken laten zien dat de wereld het niet lang uit zal houden. Dat het toch geen zin heeft om tegen het naderend noodlot, de vernietiging van de hele aarde door gebrek aan voedsel of een overvloed aan geweld, in verzet te gaan. Jullie kunnen de wereld veranderen door wél respect voor elkaar op te brengen. Door niet passief te blijven wanneer het je naaste slecht gaat. Door wél aan acties voor het bestrijden van de honger deel te nemen.

(8) Een van de gevaren is, dat sommigen, ondanks je goede opleiding, niet aan de bak zullen komen. Dat je als werkloze het niet meer zult zien zitten. Dan ben je snel de prooi van de gladde sprekers die de schuld geven aan anderen: de joden, de zwarten, de gelen, de buitenlanders. Dan zul je uit verveling – en niet omdat je het zelf gelooft – met duizenden anderen bereid zijn te schreeuwen en op muren te kalken. De meesten van jullie zullen niet zo ver gaan. Maar wanneer Anne Frank en alles wat zij heeft meegemaakt door je weggeduwd wordt in een ver verleden en zij je niets meer zegt, is het gevaar groot, dat je je niet tegen de stemming van het-heeft-toch-allemaal-geen-zin zult verzetten.

Denk niet dat ik het zelf allemaal zo goed weet. Ook ben soms wanhopig aan het begin van een dag. Maar uit respect voor Anne en haar droom dat alles zich ten goede zal wenden, krabbel ik weer op. Ik hoop jullie in de toekomst vaak te ontmoeten in de strijd voor rechtvaardigheid, voor menselijkheid.

### **Post Scriptum uit 1996, 15 jaar later:**

**(9) Aan de ene kant is de wereld veiliger geworden. Het ijzeren gordijn is losgescheurd, de vijandschap en argwaan tussen Oost en West is verdwenen en daarmee de angst voor een nucleaire wereldexplosie.**

(10) Aan de andere kant zijn er tientallen bloedige burgeroorlogen bijgekomen waarbij jongeren letterlijk het 'kind' van de rekening zijn. De kloof is nog groter geworden tussen jullie, vijftienjarigen hier en jullie leeftijdgenoten daar.

In Nederland hoef je niet meer in militaire dienst en kun je je richten op studie en beroepskeuze. In Liberia en Rwanda lopen jullie leeftijdgenoten met machinegeweren door de verwoeste straten. Hier worden jullie bedreigd door de verveling, op weg naar kicks en extacy. Daar wordt het leven van jongeren bedreigd door geweld, honger, verontreinigd water en bestrijdbare ziekten. En dan zeggen wij, jullie opvoeders, dat wij burgers zijn van één werelddorp. Maar de afstand tussen *hebben* en *niet hebben*. Is alleen maar toegenomen.

(11) Dat is gelukkig niet het hele verhaal. Ik heb in de afgelopen jaren jullie op scholen ontmoet. Het is niet waar dat jullie geen belangstelling hebben voor verhalen over moraal, geschiedenis en spiritualiteit. Jullie willen echt iets doen aan de kloof tussen arm en rijk. En ik ben onder de indruk van wat velen van jullie doen tegen racisme.

(12) Er zal tijd voor onderwijs in andere spirituele en culturele tradities moeten komen, islam, jodendom, boeddhisme, humanisme en mededogen. Mededogen is misschien een ouderwets woord, maar we kunnen niet zonder. Zij, die op school wel een leraar hadden die hen waarschuwde tegen het gevaar van Nazisme, waren later, toen het er op aan kwam, meer bereid hun nek uit te steken. Er moet dan ook meer tijd zijn voor lessen in mededogen.

(13) Er is een verhaal dat ik jullie al vaak verteld heb. In de hel zitten mannen en vrouwen rondom een tafel waarop dampend voedsel staat. Door hun armen zijn ijzeren staven geslagen, ze kunnen het voedsel wel raken, maar niet naar hun mond brengen. Zo hongeren zij eeuwig. In het paradijs zijn de omstandigheden hetzelfde, alleen daar reikt men elkaar met gestrekte armen het voedsel aan. Het verschil tussen paradijs en hel is niet buiten jezelf maar in jezelf.

(14) Laat je niet beetpakken door doemdenkers. Het is waar, de wereld is nog nooit zo'n gevaarlijke plaats geweest, maar de wereld heeft ook nog nooit zoveel mogelijkheden tot ontwikkeling gehad. Grijp je kans, strek je arm uit naar de ander, naar elkaar.

